

הלכות הדף היומי

מסכת סנהדרין

תוכן עניינים

- א. כל המחזיק במחלוקת עובר בלאו שנאמר ולא יהיה כקרח וכעדתו
1.....
- ב. החולק על מלכות בית דוד ראוי להכישו נחש
3.....
- ג. כל החולק על רבו ... כל העושה מריבה עם רבו ... כל המתרעם על רבו ... כל המהרהר
אחר רבו כאילו ... אחר שכינה
3.....
- ד. עשר שמור לבעליו לרעתו
6.....
- ה. משעה שיאמר אמן שנאמר פתחו שערים ויבא גוי צדיק שמר אמנים אל תקרי שמר
אמנים אלא שאומר אמן
7.....

דף קי.

א. כל המחזיק במחלוקת עובר בלאו שנאמר ולא יהיה כקרח וכעדתו

אסור להחזיק במחלוקת, והמחזיק במחלוקת¹ אפילו אם אינו אלא על ידי סיפור לשון הרע או רכילות שמספר², עובר בלאו³. שנאמר (במדבר יז פסוק ה) ולא יהיה כקרח וכעדתו.

¹ חפץ חיים פתיחה לאוין יב

² ודע דלאו זה שייך בין בלשה"ר ובין ברכילות ואפי' על אמת ובין בפניו ובין שלא בפניו ולהמספר, ואפשר דגם על המקבל שייך לאו זה דאילו היה מראה פנים נזעמים להמספר עבור זה להראותו שאינו רוצה בלשה"ר שלו ממילא היה נשקע המחלוקת.

³ עיין בסמ"ג ל"ת קנ"ז וברבינו יונה במאמר נ"ח משמע מדבריהם שהוא לאו גמור וכ"כ בהרדים מצוות לא תעשה פרק ד מב. אולם דעת הרמב"ם בסהמ"צ שורש שמיני: ול"ת מה שאינו לאו אלא אזהרה מעונש וגופיה דקרא הוא בא להפחיד. וז"ל בשורש ח "בן אמרו (קרח יז) ולא יהיה כקרח וכעדתו הוא שלילה. ובארו החכמים שהוא שלילה ופירשו ענינו ואמרו שהוא יתעלה ספר לנו שכל מי שיחלוק על הכהונה ויעורר בה לא יהול בו מה שהגיע בקרח ובעדתו מן הבליעה והשריפה אבל אמנם יהיה ענשו כאשר דבר י"י ביד משה, ר"ל הצרעת והוא אמרו ית' אליו (שמות ד) הבא נא ירך בחיקך, והביאו ראיה במה שקרה בעויה מלך יהודה (דה"ב כו). ואף על פי שמצאנו להם לשון אחר בגמר סנהדרין (קי א) והוא אמרם ז"ל כל המחזיק במחלוקת עובר בלאו תעשה שנאמר ולא יהיה כקרח וכעדתו, וזה על צד האסמכתא, לא שיהיה פשטיה דקרא בכונה הזאת. וכן

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת סנהדרין

ויכניע עצמו נגד החולקים עליו, ויבקש שלום מהם ולא יהיה שונא אותם, וידע כי כל זה עונש מה' על עונותיו וכנגד זה יש קליפות הרודפים אותו ויפשפש מאוד במעשיו כי כשיתקן מעשיו יסורו החולקים עליו⁴. ויזהר שלא ימסור דינו לשמים.

ואף אם יש בהם בטולי תורה ומצות ח"ו יתרחק מהם ולא יקללם ולא ימסור דין עליהם, ואף בלב יזהר מאוד מלשנוא אותם ויזהר שלא לדבר לשה"ר עליהם ולא יריע להם בשום דבר, ואדרבה יעשה טובה להם בכל מה שיוכל ויבקש רחמים מה' שייטיב לו וישמע תפלתו.

גדולי ישראל⁵ התריעו על חומר האיסור של מחלוקת ועל הנזקים העצומים שדבר זה מביא לעם ישראל, שבגללה גדלה שנאת חנם שהביאה לחורבן הבית, והמחלוקות מובילות לביזוי תלמידי חכמים, ודבר זה גרם לחורבן ירושלים ואין רפואה למכה זו, ודווקא בהתאספם יחד באגודה אחת, ושלום ביניהם – ה' הוא מלכם של ישראל, ולא כשיש מחלוקת ביניהם.

וכתב החפץ חיים⁶: "בוא וראה כמה קשה המחלוקת, שכל העוזר במחלוקת הקדוש ברוך הוא מאבד זכרו... ולבסוף יתבע הקדוש ברוך הוא את דמו מידו⁷".

אולם במחלוקות הלכתיות⁸ הנובעות מהרצון הכן והאמיתי להגיע לאמיתה של תורה ככל שהשכל מגיע, והמחלוקות מיועדות להציג הבנה הלכתית וליבון העניין עד תום

כתב המאירי סנהדרין כאן. ולעומתם הרמב"ן בהשגות על שורש שמיני שם ובשכחת הלאוין מצוה יז סבור שבמחלוקת על הכהונה האיסור הוא מן התורה, ובשאר מחלוקות האיסור מדרבנן; וכן דעת היראים ספר סימן שנו [דפוס ישן – שמה] והסמ"ק קלב, והח"ח בפתחה לאוין סקי"ב ובאהבת חסד מרגניתא טבא מד ובמ"ב קנו ס"ק ד הכריע שכל מחלוקת היא איסור דאורייתא. וראה ר"י מלוניל סנהדרין שם שהאיסור להחזיק במחלוקת הוא אפילו הדין עמו. וע"ע באנציקלופדיה תלמודית כרך מה, מחלוקת [המתחיל בטור נא]

⁴ באהבת חסד לח"ח מרגניתא טבא שהביא מאת הגאון האמתי הצדיק המפורסם בדור שלפנינו בין חכמי ישראל לגאון תפארת ישראל וקדוש ה' בהתמדת לימודו ובמעשיו הנוראים כקש"ת מהר"ר יונתן זצ"ל מעיר לובטש [הנקרא בפי כל ר' יהונתן וואלינער]

⁵ ראה בחומר איסור מחלוקת בשאילתות, פר' קורח שאילתא קלא; רש"י עה"ת במדבר מז כז; של"ה שער האותיות אות ב; ס' שבט מוסר פל"ז; בשמירת הלשון לבעל הח"ח שער הזכירה פי"ז; ברכת אברהם (ארלנגר) סנהדרין קי א; ס' מאור לתורה (סגל) פר' קורח; ר"ז נולד כרג מוריה גיליון פד (שנה טו א – ב) עמ' סב ואילך; שביבי אש (שמרון) עה"ת ח"ב פר' קורח; משפטי השלום (סילבר) פ"ד; הזון למועד (שפירא) ח"ג מאמר טז, ועוד. וראה באנציקלופדיה תלמודית כרך מה ע' מחלוקת טור' נא ואילך.

⁶ בשמירת הלשון וראה עוד מכתבו של הח"ח להרא"ה קוק מיום ד לפר' שלח תרפ"ג בעניין הנזק שבמחלוקת, הובא באגרות ראה ח"ד בנספחות

⁷ רבי נחמן מברסלב ליקוטי מוהר"ן תורה רנא. הוכיח מהגמרא יבמות צו ב, במעשה בטבריא. שמחלוקת יכולה להביא לעבודה זרה ולכפירה בתורה. ומאידך, מבואר במדרש⁷ גדול השלום שאפילו ישראל עובדים עבודה כוכבים ושלום ביניהם אמר המקום כביכול איני יכול לשלוט בהם כיוון ששלום ביניהם.

⁸ עיי' במהר"ל באר הגולה באר הראשון פ"ה. וערוה"ש בהקדמה לחומ"מ

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת סנהדרין

בוודאי דבר מצוי והכרחי, וגם דבר רצוי ונכון, על אף שבסופו של יום צריך להגיע להכרעה. שמתקיים על פי כללי פסיקה שנקבעו במשך הדורות.

ב. החולק על מלכות בית דוד ראוי להכישו נחש

החולק על בחירת בית דוד למלכות⁹ אפילו באופן¹⁰ שאינו מורד במלך¹¹, יש מן האחרונים¹² שכתבו שהוא חשוב מורד במלכות¹³.

ג. כל החולק על רבו ... כל העושה מריבה עם רבו ... כל המתרעם על רבו ... כל המהרהר אחר רבו כאילו ... אחר שכינה

⁹ שכיון שנמשח דוד למלך, זכה בכתב מלכות לו ולבניו הזכרים עד עולם. כמבואר ברמב"ם מלכים פ"א ה"ז, ¹⁰ עיין שו"ת רבי אברהם בן הרמב"ם סימן ד וז"ל ומה דאמרינן כל החולק על מלכות בית דוד ראוי להכישו נחש דכתיב ויזבח אדוניהו צאן ובקר ומריא עם אבן הזוחלת וכתיב התם עם המת זוחלי עפר. פירושו כגון אדוניהו שהיה חולק עם שלמה וכגון נשיא שיהיה חולק במקום שיש ראש הגולה הממונה על פי בית דין ראוי להכישו נחש כי הוא פורץ גדרן של חכמים ופורץ גדר ישכנו נחש.

¹¹ עי' פהמ"ש לרמב"ם פרק חלק סומ"א: כל החולק בענין המשפחה הזו הרי זה כפר בה' ובדברי נביאיו, ועי' ד' רי"ד סולוביצ'יק בקובץ ישורון ח"ט קונ' בענין מלכות בית דוד באורך. ועי' ברכת אברהם (ברודו), בביאור מחלוקת דוד ואבישי אם להרוג את שמעי, עי' שמ"ב יט כב ואילך, שנחלקו אם לקבל מענתו שהיה שונג, שסבר שאין לדוד דין מלך, שאבישי טען שכיון שנמשח דוד, אין צד שנתבטלה מלכותו (ועי' ביאור אחר במחלוקת בדורש לציון דאמנט עמ' יז ואילך).

¹² לב שלמה (הלוי) יסוה"ת פ"ה; ח' רי"ז הלוי שמ"ב כ יט, ועי' להלן בשמו. ועי' לב שלמה שם, ע"פ רמב"ן בראשית מט י, שחייב המיתה הוא מפני שעבר על צואת יעקב אבינו, שאמר: לא יסור שבט מיהודה (בראשית שם). ועי' רי"ז הלוי שם שכשאינו מקיים את צואת המלך, או מבזהו מחמת מה שהוא, ולא משום שהוא מתייחס לזרע דוד, אין זה מורד במלכות בית דוד, ודינו כשאר מורד במלכות (וכן היה המעשה בשמעני שקילל את דוד, ועי' ישורון ח"ט עמ' רמח מרי"ד סולוביצ'יק ומשמר הלוי תמורה סי' סז).

¹³ ולדעתם זהו ששנינו בתוספתא תרומות סוף פ"ז שהמורד במלכות בית דוד חייב מיתה, וזו היתה מרידת שבע בן בכרי שאמר: אין לנו חלק בדוד ולא נחלה לנו בבן ישי, שאפילו לא היה באותה שעה לדוד דין מלך, הרי הוא מורד במלכות בית דוד וחייב מיתה, עי' ירו' סנהדרין פ"ב ה"ג: כל המקלל מלכות בית דוד חייב מיתה, ועי' ב"ב קמז א וירושלמי סנהדרין פ"י ה"ב, שאחיתופל ציוה את בניו שלא ימרדו במלכות בית דוד, ועיין ח' הרי"ז הלוי שם שהיושב בעזרה - הרי זה מורד במלכות בית דוד, וחייב מיתה, - שאין-ישיבה-בעזרה* אלא למלכי בית דוד

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת סנהדרין

אמרו חכמים¹⁴ מורא רבך כמורא שמים, לפיכך אמרו כל החולק על רבו¹⁵ כחולק על השכינה שנאמר (במדבר כו פסוק ט) **בְּהִצַּתְם עַל ה'.**

וכל העושה מריבה עם רבו תגר וקטטה, לפטפט נגדו בדברים כעושה מריבה עם השכינה שנאמר (שם כ פסוק יג) **אֲשֶׁר רָבוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת ה' וַיִּקְדָּשׁ בָּם.**

וכל המתרעם על רבו אומר שרבו נוהג עמו במדה כבושה ובמדת אכזריות כמתרעם על ה' שנאמר (שמות טז פסוק ח) **לֹא עָלִינוּ תְּלַנְּתִיכֶם בִּי עַל ה'.**

וכל המהרהר אחר רבו שמחפה עליו דברים¹⁶, כאילו מהרהר אחר שכינה שנאמר¹⁷ (במדבר כא פסוק ה) **וַיְדַבֵּר הָעָם בְּאֱלֹהִים וּבַמָּשָׁה. קָשָׁה בְעֵינַי ה' כְּשֶׁאֲדַם מֵהֲרַהֵר אַחֲרֵי רָבוּ וְחוֹשֵׁד בּוֹ, כְּאִילוֹ דִּיבַר כִּלְפֵי מַעְלָה¹⁸.**

וכבר התבאר במסכת ברכות דף כז: איזהו החולק על רבו. כלומר שקובע לו מדרש¹⁹ ויושב ודורש ומלמד הוראות שלא ברשות רבו, או שפותח בית הוראה, ורבו קיים, אף ע"פ שהוא במדינה אחרת כחולק על השכינה.

ואין צריך לומר שאם עמדו למנין לפסוק הלכה מסויימת, שלא ימנה כנגד רבו עם החולקים עליו. ובכלל זה שלא יחלוק עליו כדרך החולקים לנצח את

¹⁴ רמב"ם הלכות תלמוד תורה פרק ה הלכה א, וש"ע ונו"כ יו"ד רמב ב

¹⁵ אם מחמיר בפני רבו ורבו מקיל, מנדין אותו ואפילו עבד לשם שמים, ואפילו אינו פשוט כל כך להתיר, אם לא שיש לו ראייה לסתור, ים של שלמה בבא קמא פרק ז' סימן מ"א, מובא במגן אברהם סימן ס"ג ס"ק ב. גל' מהרש"א שם.

¹⁶ ועי' ברכ"י יו"ד שם ב, שמרש"י (וכן ממהרש"א) מוכח שאין הכונה למחשבה בלבד, אלא לדיבור, (ואפשר שבמחשבה אין שייך לדון משום כבוד הרב), וכ"כ ס' קובץ על הרמב"ם ת"ת שם ומעיל שמואל (לשונות הרמב"ם) ת"ת שם ובן איש חי שנה ב' פ' כי תצא אות ג, ועי' עין החיים (למהר"ח אבועלפיא) פ' בהעלותך (עמ' פ) וברכ"י שם בדעתו, שאף הרהור בכלל, אלא שאין מענישים על הרהור, (ואפשר שלדעתו רש"י הזכיר דבור מפני העונש).

¹⁷ הרב בעל מעיל שמואל ז"ל בחיבורו תמה על זה דהיכי יליף מקרא דידבר באלהים ובמשה שכל המהרהר אחר רבו כאילו מהרהר אחר השכינה שאני התם שדברו באלקים ובמשה ובשלמא חולק ומריב אתי שפיר אבל מהרהר מנ"ל עיין שם, ונראה לי דנפקא ליה מיתורא דקרא דכיון דאמר וידבר באלהים מכ"ש במשה ולמה ליה למימר במשה אלא אתא לאשמועינן דכל המהרהר אחר רבו כאילו מהרהר אחר השכינה וכן מצאתי לרז"ל בפירוש בילקוט פרשת בשלח על פסוק ויאמינו בה' כיוצא וידבר העם באלהים ובמשה אם באלהים דברו ק"ו במשה ללמדך שכל מי שמדבר עם רועה ישראל כאילו מדבר עם מי שאמר והיה העולם עד כאן הרי בפירוש מ"ש, גם מה שהקשה על לשון מהרהר אינה קושיא כמו שיראה המעיין. מרכה"מ שם

¹⁸ ר"י מלונגיל כאן

¹⁹ שו"ע ונו"כ שם ג

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת סנהדרין

רבו²⁰, אלא אומר ראיותיו, ואם ישרו בעיניו מוטב ואם לאו ישתוק. ובכלל זה הוא שלא יאמר לאחרים רבי מתיר ואני אוסר.

אך מותר לחלוק עליו באיזה פסק או הוראה, אם יש לו ראיות והוכחות לדבריו²¹ שהדין עמו והראשונים היו חולקים על רבם, וכן בכל דור ודור, ויכול לחלוק עליו בחייו בראיות ברורות דרך משא ומתן, אבל לא לקבוע ישיבה ולדרוש ברבים.

לכתוב לעצמו²² ראיותיו אף שהם כנגד רבו מותר. ולכתוב פסק או הוראה לאחרים נגד רבו אסור.

ומותר לחלוק עליו אחר מותו²³, ולפסוק כפי סברתו ולעשות מעשה אף שהוא כנגד רבו. אבל לא יאמר רבי היה אומר כך ואני אומר כך, שזה מבזה את רבו. אבל לכתוב סברת רבו וראיותיו ולכתוב עליו דברי עצמו וראיותיו מותר, אף שהם סותרים, כי הרואה דבריהם יבחר. וכן עשו כל הראשונים. ועל הכל יהיו דבריו לשם שמים.

ואם מחמיר בפני רבו ורבו מקיל, מנדין אותו ואפילו עביד לשם שמים, ואפילו אינו פשוט כל כך להתיר, אם לא שיש לו ראיה לסתור.

אך לפתוח ישיבה ובית מדרש²⁴, ואין הוראה יוצאה לרבים ממדרש כזה. וודאי בזה לא שייך חולק על רבו. ואדרבא יגדיל תורה ויאדיר.

תלמיד חכם הראוי להוראה, מותר לו לחלוק על רבו באיזה פסק והוראה, וכמובן אם יש לו ראיות הכרחיות והוכחות לכך. ומיהו דוקא שלא בפניו, אבל בפניו לא יסתור דבריו. וגם אין לו לחוש מלהקשות ומלחלוק על גדולי דורותינו אף הגדולים ביותר²⁵

²⁰ שו"ת רדב"ז ח"א סי' תצה

²¹ תרוה"ד פסקים סי' רלח; שו"ת מהרי"ק שורש קסט ומהרי"ק החדשים שורש ז: אפילו היה רבו וגם סמכו (להוראה), ושכן מוכח מריש לקיש שהרבה לחלוק על ר"י רבו; שו"ת רדב"ז ח"א סי' תצה; ועי' רוח היים אבות פ"א מ"ד: ואסור לו לתלמיד לקבל דברי רבו כשיש לו קושיות עליהם. ועי' שו"ת הרי"ד ריש סי' סב, שחולק על הר"י וסותר דבריו ומכריע נגדם, וכתב שאינו חולק עליו חלילה ולא עלתה בלבו אפילו במחשבה כך, ומשמע ש"חולק עליו" היינו שסובר שהוא שקול לו בחכמתו, וזה אסור.

²² שו"ת רדב"ז שם

²³ רדב"ז עי' ש"ך יו"ד רמב ס"ק ג.

²⁴ ערוה"ש שם יח

²⁵ שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ג סימן פח אם מותר לחלוק על דברי רבותינו ברבים, אפילו במקומם בע"ה י"א ניסן תשל"ז לגדול אחד. בדבר שיש לך איזה חשש לקבוע מקומך בבני ברק מצד שבתוך דברי תורה איכא פעמים שאתה אומר שלא כדברי החזון איש זצ"ל, לא מובן שום חשש בזה ואדרבה זהו כבודו אשר מוכרים שימתו בד"ת ומעיינים בדבריו אף שהמסקנא דחכם המעיין הוא שלא כדבריו, ולא עלה כלל על דעת החזון איש זצ"ל שלא ימצאו ת"ח שיפלגו עליו ולא שייך שיקפיד ע"ז דאדרבה האמת והשלום אהבו כדאיתא ביבמות י"ד ע"ב על פלוגתא דב"ש וב"ה, וענין שפתותיו דובבות הוא אף כשמזכירין דברי החכם וחולקין עליו, אבל ודאי צריך להזכיר בדרך ארץ, ור' יהושע (הגיגה כ"ח ע"ב) שהושחרו שיניו מפני תעניותיו לא היה משום שהקשה על דברי ב"ש אלא מפני שאמר בכטול בושני מדבריכם ב"ש אבל בלשון דרך ארץ ודאי שליכא שום קפידא לא על מה שמקשיין על דברי החכם ואף לא על מי שחולקין עליו, ואדרבה מפורש

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת סנהדרין

ואדרבה זהו כבודם אשר מזכירים שיטתם בד"ת ומעיינים בדבריהם אך ודאי צריך להזכיר בדרך ארץ. וענין שפתותיו דובבות, הוא אף כשמזכירין דברי החכם וחולקין עליו. וכמו שמצינו בתלמוד במקומות רבים שרבינו הקדוש חולק על אביו ורבו רשב"ג. ואב"י חולק על רבה שהיה רבו המובהק, ורבא חולק על רב יוסף שהיה רבו המובהק. וכן הוא בכל הפוסקים, כי זו דרכה של תורה.

וגם זה לא הותר אלא כשאומר דעתו בדרך "ענוה", ולא בדרך "ניצוח", וקמי שמיא גליא. והלב יודע אם לעקל אם לעקלקלות. כמו שיש בדורינו מצעירי הצאן שגבה לבם וחולקים מסברת הכרס על גדולי הדור, במיעוט דרך ארץ, שהם בכלל תלמיד המבעט ברבותיו.

ד. עשר שמור לבעליו לרעתו

מדה של הסתפקות²⁶ היא אבן יקרה, כתר ועטרה, אשריו בעולם הזה וטוב לו לעולם הבא. בעולם הזה אשריו, כי הוא עשיר, כהא דתנן (אבות פ"ד מ"א) איזהו עשיר השמח בחלקו. מה שאין כן, הבלתי מסתפק, לעולם הוא חסר²⁷, אבל השמח בחלקו, וממה שחננו השם יתברך יאכל, הן רב הן מעט, ומספיק לו בטוב, נמצא הוא לעולם עשיר.

ולענין עולם הבא, נמשך ממעלת הסיפוק כמה מעלות טובות, לא יתאוה, ולא יחמוד, ומכל שכן שלא יגזול ולא יאנה את חבירו, ויהיה משאו ומתנו באמונה, ולא ימלא רצון היצר הרע שרוצה תמיד בריבוי²⁸, על כן, אל יהי

בב"ב סוף דף ק"ל שאמר רבא לתלמידיו ר"פ ור"ה בדר"י דאם יהיו להם קושיות על פסקא שלו אסור להו לדרון כדבריו דאין לדין אלא מה שענינו רואות וה"ה באיסורים, ורק אמר שלא יקרעו פסקא שלו לבטל דבריו דאי הואי בחיים דלמא אמינא לכו טעמא ופי' רשב"ם ושמא גם אתם תמצאו תירוץ לקושייתכם, אבל כל זמן שלא מוצאין תירוץ אסור להם להורות כרבא אף שהיה רבם, וא"כ כ"ש וכ"ש שאין לחוש מלהקשות ומלחלוק על גדולי דורותינו אף הגדולים ביותר אבל באופן דרך ארץ, שלכן ליכא שום חשש ושום קפידא להשאר בבני ברק ולומר שיעורים ואדרבה יהיה מליץ יושר בעדך על שאתה מעיין בספריו. והנני מוקירך, משה פיינשטיין.

²⁶ של"ה שער האותיות אות סמ"ך – סיפוק ועיי"ש עוד מעלות ממידת ההסתפקות
²⁷ כמו שאמרו רבותינו ז"ל (קהלת רבה פ"א סי"ג, פ"ג ס"י) אין אדם מת וחצי תאוותו בידו, יש לו מנה מתאוה מאתיים. ועל כן מרבה נכסים מרבה דאגה (אבות פ"ב מ"ז), כי ביותר שמרבה נכסים, ביותר מרבה דאגה. כיצד, תמיד מה שבידו הוא חצי תאוותו, ומתאוה עוד כהנה, נמצא כשיש לו מנה אינו דואג אלא להמציא עוד מנה, וכשיש לו מאתיים דואג לעוד מאתיים, וכן לעולם. נמצא מבואר, המרבה נכסים מרבה דאגה.

²⁸ ואין ריבוי אחר ריבוי אלא למעט (פסחים כג א), וכדפירשתי כי מרבה דאגה. יעקב אבינו לא ביקש מהקדוש ברוך הוא רק ההסתפקות, 'לחם לאכל ובגד ללבוש' (בראשית כח, כ), וכן שלמה המלך ע"ה התפלל (משלי ל, ח) 'ראש ועשר אל תתן לי וגו'.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת סנהדרין

אדם נבהל אחר הממון, לבקש תחבולות איך יאסף²⁹, אמת כי טוב תורה עם דרך ארץ (אבות פ"ב מ"ב), אמנם התורה תהיה עיקר. וכי ירחיב ה' את גבולו ונותן לו עושר בלי טורה גדול, יראה שלא יהיה (קהלת ה פסוק יב) עֹשֶׁר שָׁמֹר לְבַעְלָיו לְרַעְתּוֹ חֵם וְשָׁלוֹם, רק יראה תמיד לעשות צדקה וחסד כפי הברכה אשר ברכו ה'.

ואל יתנאה בעשרו חם ושלום³⁰, אדרבה ואדרבה, יותר יהיה בנכנע לפני השם יתברך, ויאמר (בראשית לב פסוק יא), קִטְנֵיתִי מִכָּל הַחֲסָדִים ויעשה רצון קונו.

דף קי:

ה. משעה שיאמר אמן שנאמר פתחו שערים ויבא גוי צדיק

שמר אמנים אל תקרי שמר אמנים אלא שאומר אמן

יש לענות אמן, אחר כל ברכה³¹ וילמד בניו הקטנים³² לענות אמן שייש שאמרו בנמרא שמאז שעונה אמן בא לחיי העולם הבא. העונה אמן³³ לא יגביה קולו יותר מן המברך, שנאמר (תהלים לד פסוק ד) גִּדְלוּ לַה' אֶתִי ונְרוֹמְמָה שְׁמוֹ יְחַדְדוּ. מי שנודמן לו לענות אמן³⁴ על ב' דברים עונה שני אמנים זה אחר זה³⁵ ויכוין בכל אמן את הענין על מה הוא עונה, וטפי עדיף לומר אמן ואמן.

²⁹ ואז מפריד עצמו מחיי עולם הבא, הוא עסק התורה תורת אמת, חיי עולם נטע בתוכנו, וציונו להנות בה יומם ולילה

³⁰ כי אש היא עד אכדון תאכלי (איוב לא, יב),

³¹ שו"ע ונו"כ קבד ו

³² לחם רב שם

³³ לבוש שם

³⁴ מ"ב שם כה

³⁵ אולם בס"י סא כתב המ"ב ס"ק כה אם נודמן לו לענות על ב' דברים אפשר דאמן אחד יעלה לכאן ולכאן ואם יאמר אמן ואמן עדיף טפי:

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת סנהדרין

ברכה שיש בה שני ענינים על דרך משל רפאנו ד' ונרפא רופא חולי וכו' יכול לומר אמן ואמן אמן אחד שאני מאמין ומחזק שכן הוא האמת, והשני בקשה שיאמנו הדברים וימלא משאלותינו³⁶.

השומע ברכה משמונה עשרה של לחש, מאדם שהתפלל קצת בקול, יש מי שנסתפק אם יענה אמן על ברכתו³⁷. ויש שהכריעו³⁸ שלא יענה אמן, כיון שתיקנו לומר השמו"ע לאומרה בלחש, א"כ לא תקנו אמן על ברכות אלו, והרבה מהפוסקים³⁹ דעתם שאף שהלה עושה שלא כדון, מ"מ חבירו יכול לענות אמן. ובספר משמרת שלום כתב שאם מוכרח לעמוד שם, יענה אמן, אך יותר טוב ללכת משם.

אף השומע ברכה שאין בה מלכות, או אין בה אפילו שם, שיש לענות אמן⁴⁰. וכן אחר 'הרחמן' בברכת המזון יש לענות אמן, וכן אחר כל תחינה ובקשה אף על פי שאין בה שם⁴¹. וכן כששומע שאחד מתפלל דבר או מברך לישראל אפילו בלא הזכרת השם⁴², חייב לענות אמן, וכן כשעושים 'מי שברך' עבור אחר, נכון לענות אמן⁴³, ובה מקיים מצות ואהבת לרעך כמוך⁴⁴.

³⁶ מ"ב סא כח מהפמ"ג

³⁷ חכמת שלמה שם סעי' ד וז"ל הנה גרסינן להלן ריש דף קיא ובפרק י"ד דשבת דף קי"ט [ע"ב] מהו אמן אמר ר' הנינא אל מלך נאמן. הנה בילקוט [שמעוני] ישעיה סימן כ"ו [רמו תבח] בפסוק פתחו שערים הביא שם הך מימרא, והביא שם הגירסא דחד אמר מהו אמן אתה מלך נאמן, עכ"ל. הנה להבין במה פליגי, ונראה דפליגי במה שראיתי בספר אחד כמדומה לי שהוא בפרי מגדים שנסתפק אם ראוי לענות אמן אחר המתפלל בלחש ושומע ממנו הברכה, והנה בשעת תפלת שמונה עשרה הוי כאילו הוא יתברך נגד פני האדם כמבואר בהפוסקים [שו"ע ריש סימן צח], ולכך הך מאן דאמר דסבירא ליה אל מלך נאמן סבירא ליה דאין עונין אמן רק על ברכות בקול רם לא על הברכות בלחש, ואם כן בקול רם או אינו נחשב כאילו השם יתברך עומד נגדו, לכך אומר בלשון נסתר אל מלך נאמן. אבל אידך מאן דאמר סבירא ליה דגם על ברכות בלחש עונין אמן, ואז הוי יתברך נגדו, אז שייך לומר בלשון נוכח אתה מלך נאמן.

³⁸ בשו"ת שבט הלוי ח"ג סימן טו אות א. וכן בהליכות שלמה תפלה, פ"ח סל"ב. בהערות שם כתב שסיפור הגרשז"א שרבו הגרא"ז מלצר ביקשו לברר הלכה זו משום מעשה שהיה, ולאחר החיפוש מצא הגרשז"א שהוא מחלוקת אחרונים, אך אעפ"כ היתה הכרעת דעתו של הגרשז"א שאין חיוב אמן כלל בבכה"ג.

³⁹ שו"ת אפרקסתא דעניא (ח"ב סימן יז), שו"ת אבן ישראל (ח"ט סימן ה), שו"ת אז נדברו (ח"ז סימן עו), שו"ת רבבות אפרים (ח"א סימן פא וח"ח סימן לד), דעת נוטה (עמוד שפז), חוט שני (פסח עמ' שח).

⁴⁰ כן כתב המקור חיים שנו. ובסי' קל"ט (ס"ז) כתב הרמ"א ששאם לא שמעו הציבור את העולה לתורה כשאמר 'ברכו את ה' המבורך' רק שמעו מהחזן שענה אחריו 'ברוך ה' המבורך לעולם ועד' עונים אחר החזן אמן, ובסי' קצח כתב המחבר שעונים אמן אחר 'ברוך שאכלנו משלו'.

⁴¹ במשנ"ב להלן קפט ה כתב בשם הכל בו והשל"ה,

⁴² כן הביא המשנ"ב רטו ט בשם המדרש, אולם הנצי"ב (העמק שאלה סי' נג ס"ב) כתב שאין חיוב לענות אמן אחר תפילת הוולת רק מדת חסידות. וכ"כ בערוה"ש דלקמן שרק נכון לענות אמן.

⁴³ ערוה"ש רטו א

⁴⁴ וכן הזהיר הגרשז"א לענות אמן אחר ברכת ניחום אבלים. זאת הברכה עמ' 188

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת סנהדרין

עונים אמן אחר זכרנו ה' אלוקינו בו לטובה' שב'יעלה ויבוא' שבחזרת הש"ץ⁴⁵, וכל זה ב'יעלה ויבוא' שבתפילה, אבל בברכת המזון לכו"ע אין חיוב לענות אמן, ולכן אסור להפסיק באמצע ברכת המזון ואפילו בין הברכות כדי לענות אמן ע"ז, דהוי הפסק⁴⁶.

⁴⁵ דעת הדרישה קבו א שיש לענות אמן, ובפמ"ג תכב משבצ"ז ד כתב שהוא רק מנהג.
⁴⁶ שמירת שבת כהלכתה (מילואים פנ"ז על הגה"ה בס"א). וכ"כ בשו"ת בנין עולם (סימן ה) אך כתב שם סתם כיון שהוא רק מנהג ולא חילק בין חזרת הש"ץ לברהמ"ז ואפשר שדעתו כהפמ"ג דגם בחזרת הש"ץ הוא רק מנהג, וגם לא כתב שם אם ה"ה בין הברכות. וכ"כ בדעת תורה (סימן קפג ס"ח) ולשונו שם דהוי הפסק באמצע ברכה.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

